

Előfizetési ár: egész évre 12 frt. félévre 6 frt. negyedévre 3 frt.
Belvitató díj: 6-hasábos petit-sor 5 kr., bélyegdíj minden bevitatóért 30 kr. — A „nyilt-tér”-ben 4-hasábos petit-sor 20 kr.

Megjelennek minden kedden, csütörtökön és szombaton.

Az előfizetési pénzek s a lap kezelését illető minden tárgyak a kiadóhivatalhoz (Első magyar egyesületi könyvnyomda, 3. koroná-utca, 18. sz. a.) intézendők. — Börtöntelen levelek el nem fogadhatók.

Pest, november 18.

Sartiges gróf Rómába érkezett. Így szól a legújabb távirati tudósítás.

Miféle megbízásokkal lehet, császári ura részéről, a nemes gróf felruházva?

Vajjon a mentanai győzelem után nincs-e megoldva tetteleg a római kérdés, mint a magentai és solferinói napok után azonnal meg lön oldva a lombard-velencei?

Különös, de az analog eseteknek is megvan az ő fatumuk.

A győzelem sikere itt birtokterjeszkedést von azonnal maga után; amott unalmas, népszerűtlen szerződést, mely fölérne a vereséggel.

Ugy látszik, azon balsors juta a második császárságnak osztályrészül, hogy gúnyosakat nemz, kik, midőn felnövekednek, anyjokat megölik.

Még le sem vitték a színpadról hulláját a hősnek, ki a mexikói drámában a nagy közönség részvéte mellett, esett áldozatul; már is, egy második katastrófa zaklatja a nagy császárnak nyugalmát.

Az új olasz királyság III. Napoleon műve, mint volt a mexikói császárság.

A politikai conjunkturák győzelmesen vitték előre a francziák császárságának alkotásait; teljhatalmilag rendelkezett Európában. Az udvarok decorumot csináltak az engedékenységből, s megelégedtek a „sárga könyv”-vel.

Azalatt nagygyá növekedett Poroszország; a pártokat egyesíté Mexikó; s Florenzben a kabinet közelebb érezvén magát Rómához, ezt egy szép napon, parlamentje által Olaszország fővárosává decretáltatta.

Ez ellen ugyan kifogása senkinek sem lehet. Róma a florenczi parlament nélkül is főváros volt Olaszországnak, történelmi tény, nemzeti büszkesége.

A parlament vágyait azonban lehüté a monte-rotondo-i és a mentana-i vereség. És mi lön az eredmény?

Egy kis komédia, melyet Menabrea és Garibaldi kaczagva játszanak; egy conferentiai álmom; sok okoskodás, kevés eszelekedet.

Nesze semmi fogd meg jól.

Azonban, még a darab nincs lejártsza. A hangszerek feszített használat alatt vannak. Nem fog-e elszakadni a húr, mielőtt a véghangok befejezték a harmoniát?

Nem lesz-e Olaszország Mexikóvá, és nem találja-e meg Juarezét? ...

A jogtudat a népek kebelében elhomályosult a hitelenség, esküszegések, nemzetközi szerződések széttevései által, melyeket fejedelmek követének el.

Az erkölcsi hatalomnak nagy visszahelyeztetésére volna szükség; helyrehozására a sebeknek, melyek az államrend alapjain koronás kezek által ejtettek; felavatására

az eszméknek, melyek legyőzik a forradalmat.

A keresztény moral elveinek hatalmát ott láttuk csodás eredményekben működni, ahol új erkölcsi alkotásokra volt szüksége a társadalomnak.

A conferentia czéljaihoz nem lehet bizalma a katolikusok lelkesmeretének.

Azok nem ösztintek.

Mit nyer az ügy, ha a status quo száz kabinettel is aláíratik, ha e status quo rendetlenség, nyugtalanság, forradalom?

Hol van az ügy, amiért vér patakzott, ha a szellemi hatalom függetlensége, vívott győzelmek után is, békékba lesz szorítva?

A katolikus nép vérét és pénzét áldozta évek óta már a szabadság legnagyobb elvének a lelkis mereti szabadságnak, a vallási függetlenségnek védelmére; ebben a haladásnak útját, a jólétnék és rendnek jogát látván: minő eredménye lesz a milliók áldozatainak?

Általános bomladozás képét mutatja a társadalom. Jellemek törpülnek, elvek enyésznek, kötelekkel lazulnak. A szenvedélyek nagy küzdelmet visznek a lelkesmeretekre; a meggyőződés ingadozik, fenntartó, nagy igazságok hunytán.

Ki lesz felelős ennyi pusztulás romjaiért?

Az, aki a társadalomból száműzni segíté a hitet.

Pozsony, nov. 15.

Régen hallgatók, de a figyelem, melylyel önök működését kísérem, még feszültebb.

Napról napra inkább látom közeledni a válságot önök nemes kezdeményére nézve. Én önökről minden szépet és nemest tettem fel, ezt hiszem nem kell mondanom is, és hogy eddig megfelelték várakozásimnak, némi megindulással ismerem el.

De — meddig állják ki önök a beketürés néhez sarát?

A balpozitív már kissé sokká tart, ellenfeleik eléggé éreztetik önökkel ezt, s én félek, önök ma holnap akarva nem akarva sodortatni fognak.

Hogy önök sequestrum voluntarium alá rekeszték eszméik tárházát, ezt becsilni tudtam, s a szerkesztőség ez önmegtadadása több elismerést igényelne, s érdemelné. Ezt önök hiában várták.

Én félek, ez önök nem első, nem is utolsó eszlódása.

De önök kezdetbeli tulbizakodása érdemelt egy kis lezskét. Többet azonban ebből — Istenemre mondom — nem óhajtok, nem az ügy, s nem önök érdekében.

Itt is, mint másutt találkoznak méltatlankodók, kik hibául rójják fel önöknek a sokátartó rezervált állást, melybe kiküldött főügyekre nézve helyezkedtek. Azt is felemlíti egy némelyik, hogy az egyházügyben ismétlik magokat, s hetek óta helyből nem mozdulnak.

modni, vagy könnyen tulbeszéli tanítványai szorgalomfejtését. — A tanár a fölfogás könnyűsége mellett bírjon annak mélységével is, melynek természetesen nem szabad tulságig csigázatnia és mindenütt nehézségeket keresnie, oly fáradság, mely mint a latin vagy a magyar közmondás is mondja: nodum in scirpa quaerit, a kákán bogot keres; mert ily tanárok önmaguknak és tanítványainak terhére válhatnak. Fényes tehetségek nem kívánatnak a tanártól; különösen nem káprázató élcelek. A tanítványok tulbeszülésének és kicsinylésének kísérlete határos és titelmentlenségre vezet. A fényes tehetségeknél nagy mérvben szükségesek az ellensúlyozó erkölcsi sajátságok; minél tehetségesebb a tanár, annál alázatosabbnak kell lennie, ha nem akar ártani.

A fölfogás könnyűségével és mélységével azonban esatlakozzék a közlés könnyűsége is; ebben áll a tanár igazi termékenységége; ez ugyan világos, rendezett gondolkodás nélkül nem lehetséges: a tanárnak nem szabad szórakozottnak lennie.

Ezen hiány főleg oka annak, hogy a remekirők oly izetlentl olvastatnak. A tanár bírjon továbbá a tárgyak fölfogásában képzerővel, bizonyos költészettel, ne akarjon mindent vonatkoztatás, következtetések, bizonyítások által elérni: ne legyen száraz agyú.

A tanár világos előadási modora és képzerője társuljon izléssel, az illékony és illetlen feletti itélettel, melynek ismérve: egyszerűség a fölfogásban és a közlésben.

A szenvedést és hatásvadászatot kerlülje, mert ezt mindjárt az első óranegyedben észreveszi a tanuló és akkor a neveltség tárgyává válik. E szerint az értelmi vidék érintkezék az erkölcsiével.

Elmondom ezeket, mert tudom, önök más oldalról is meghallják.

Hiában idézik a méltányosabbak önök hallgatásának oly világosan kifejezett indokait, erre oly válaszokat nyerne, melyek, mert nem egészen értelemnélküli okoskodások, rám nézve leverők.

Megvallom, szerettem volna ez ügy fejlődését, egységben s teljes egyetértésben az első alakulás nehézségein átsuhanni látni.

Ezen kilátásom már már elenyészett. Önök első indulásaikban sokkal határozottabban nyilatkoztak az egyház ügyében, s sokkal inkább engajrozva vannak bizonyos irányban, hogysen bármilyen gesen Flankenbewegungokat tehessenek, ha akarnának is.

S mióta látom, mikint felüti fejét egy másik magát kath lapnak állító közegben az ellenfél, lehetetlennek hiszem, hogy a dolog simán lefussa magát.

Önök nem merték soha kimoadani a csoportok létezését az egyházban. A P. Hírök sorozta is. Az alapság és világiakat oda állítá szembe a hierarchiai föhatalommal. Közükbe dobá könyvelmüen a tulajdon kérdését az alapítványoknál.

Lehet-e ily uton egység? Azt tudja a világ, hogy a régi kath. sajtó közegek függésben vannak bizonyos magasabb köröktől, s azt is tudják, mikép önök épen e befolyásoktól még szabadak.

Kiknek nevében szól a Hírök? kiket képviselnek önök? ez az emberek folytonos tündödése.

Önök eddig példásan tartották magokat, semmi irányban nem tették az együttes működést lehetlenné. De tarthat-e ez soká?

Közeledik az új évi fordulat. Generalitásokkal önök nem tarthatják a közönséget hetekig, sem ismétlésekkel nem riaszthatják el olvasóikat.

Önöknek pozitív ténre lépve pozitív eszméket kell adni s mint megindultak a pályán előre törni, önök rövid szünetelést kívántak, ezt hosszúra nem nyújthatják.

És ezen álláspont, melyet elfoglaltak, s nézetem szerint helyesen, épen az, mit némelyek önök ellen fordítanak.

Önök — így szólnak — kitérték az irányt t. i. az 1848-ki nyilatkozványokat. Ez önökre nézve mértékadó.

Vagy ezen irányban, melyet az akkori főpásztorok alapul tűztek ki, történik most is a kezdemény, vagy nem.

Ha egyező az irány, akkor önök, ha fejtegetéseikben tovább haladnak, csak szolgálatot tehetnek az ügynek úgy mint a kezdeményező főpásztoroknak. Kár volt tehát eddig hallgatni.

Ha nem ez irányban történik a lendület, akkor mit tesznek önök? Miért hallgattak?

Megvallom, ez okoskodásban van némi igaz, itt első levelem szavaira emlékeztetem önöket, én soha sem hittem, hogy ily dolog egészen simán leperghet.

Önök láthatják, kivel van dolguk; ha a nagy váradi pletykára is már úgy meghúzzák a vészharangot, mit fognak tenni, ha a dolog komolyabban megindul s annyi mindent kell meghallgatni.

El lehetnek rá készülve, hogy minden hangos

szót, mi kiejtetik, önök fellépésének fognak tulajdonítani.

Csak akkor fognak önök az ügy valódi bajnokai lenni, ha bizva a jövőben most elnézik, ha egyik részről kerültenek, a másiktól félreértetnek; egyfelől a dognával fenyegettetnek, másfelől a fark szabadelvűséggel gyanúsítatnak.

Ez a dolgok természetes lefolyása.

Ez ne zavarja — meg önöket. x—y.

Kossuth és Lónyay

a pénzügyminiszter 1848-ban és 1867-ben.

Nem a mi hibánk, ha e két nevet egymás mellé kell helyeznünk s velünk sok más azon kényszerűségbe jut, hogy mire soha sem gondolt eddig, hozzá illeszse mindenikhez a mértéket, mely kimutassa egymás irányában mit nyomnak.

Ez a fatum hibája, mely őket egymás utodivá tette s hibája Kossuthnak, ki vele mérközni akar.

Hiában, Kossuth mindenütt s mindenben egy mértéket ismer, ez a — nép szava.

De aztán hogyan merényel a térből, hol ez uralkodik, kilépni s azon veszélyes küszöböt átlépni, hol az a gonosz és armányos arithmetica dönt és hol az ő egyszerű kis sokszorozása annyi illusiokatrópiát levegőbe, az ő finanziais és közlekedésügyi felfogásairól.

Persze Kossuth hajdankorában könnyű volt a financiazminiszter dolga.

Ő megérte az egyszerű négy speciessel s ha ez nem juttatott elég eredményhez, ott volt ama bűveszköz, mely csudákat tesz, mely csak úgy hullatja a milliókat mint a jó nyári felleg az esőt, t. i. a — bankóprés.

Ha ma elővesszük 1848-ban készített költségvetését az akkori pénzügyminiszternek, az így állott:

1849-re az egyes kiadási tételek következők:

a király udvartartása	3.000.000 frt.
a nádor udvara s hivat.	225.720 "
a miniszterelnök	35.500 "
külfüg	94.890 "
belüg	817.440 "
pénzügy	1.995.011 "
földmívelés ipar s keresk.	994.526 "
közmunkaügy	8.799.950 "
vallás és közoktatás ügy	2.902.394 "
igazságügy	809.180 "
hadügy	39.197.757 "
nemzetörség	3.350.000 "

Összes kiadás: 62.222.368 frt.

Összes bevétel: 16.359.053 "

deficit: 45.863.315 "

Ez tételről tételre az 1848-ki budget, az állam kimutatott évi szükséglete 62 millió, a deficit 45 millió, körülbelül 74%.

Ezt mondá az akkori pénzügyminiszter

TÁRCZA.

Tanulmányok a gymnasiumi ügy körül.

II.

A tanár általános sajátságai.

A tanítgy mindenek előtt a tanítás tisztje; de a tanításhoz testi és szellemi sajátságok szükségesek. A tanítónak természetesen egészségesnek és jó mellel megáldottnak kell lennie; mindamellett az egészségnek nem kell föltétlenül tökéletesnek lennie.

A tanár azonban óvakodjék az önmaga iránt tulzó gedéléstől; mert jogosan megvetés tárgya az olyan tanár, ki önzőnek tapasztaltatik.

Mástrészt ellenben testi alaktalanság épen nem árt, ha az erkölcsi személyiség való méltóságot tükrözött vissza; ubi animi bona praevalent, corporis mala nihil nocent.

Csak a nyelvszervekben hiányt szenvedő örikedjék a tanári pályától. —

Mi a szellemi sajátságokak illeti, a tanár értelmi tekintetben tudományosan képzett férfi legyen, tehát bírjon képességgel valami tudományos dolgot tudományosan fölfogni.

Különösen emlékező tehetséggel kell nagy mérvben bírnia; termékenynek nem kell hasonló mértékben lennie; mert nem tartozik feladatához a világot új eszmékkel gazdagítani. De a tudomány nagy vesztélyben forog, ha a tanítványoktól tulszáryaltatik, és ekkor kényszerül tudományos dolgokban sarkmondatokhoz folya-

modni, vagy könnyen tulbeszéli tanítványai szorgalomfejtését. — A tanár a fölfogás könnyűsége mellett bírjon annak mélységével is, melynek természetesen nem szabad tulságig csigázatnia és mindenütt nehézségeket keresnie, oly fáradság, mely mint a latin vagy a magyar közmondás is mondja: nodum in scirpa quaerit, a kákán bogot keres; mert ily tanárok önmaguknak és tanítványainak terhére válhatnak. Fényes tehetségek nem kívánatnak a tanártól; különösen nem káprázató élcelek. A tanítványok tulbeszülésének és kicsinylésének kísérlete határos és titelmentlenségre vezet. A fényes tehetségeknél nagy mérvben szükségesek az ellensúlyozó erkölcsi sajátságok; minél tehetségesebb a tanár, annál alázatosabbnak kell lennie, ha nem akar ártani.

A fölfogás könnyűségével és mélységével azonban esatlakozzék a közlés könnyűsége is; ebben áll a tanár igazi termékenységége; ez ugyan világos, rendezett gondolkodás nélkül nem lehetséges: a tanárnak nem szabad szórakozottnak lennie.

Ezen hiány főleg oka annak, hogy a remekirők oly izetlentl olvastatnak. A tanár bírjon továbbá a tárgyak fölfogásában képzerővel, bizonyos költészettel, ne akarjon mindent vonatkoztatás, következtetések, bizonyítások által elérni: ne legyen száraz agyú.

A tanár világos előadási modora és képzerője társuljon izléssel, az illékony és illetlen feletti itélettel, melynek ismérve: egyszerűség a fölfogásban és a közlésben.

A szenvedést és hatásvadászatot kerlülje, mert ezt mindjárt az első óranegyedben észreveszi a tanuló és akkor a neveltség tárgyává válik. E szerint az értelmi vidék érintkezék az erkölcsiével.

A tanár erkölcsi sajátságai.

Az erkölcsi sajátságoknak leszármaztatása, melyekre a tanárrak nem kevesebb, mint a többire szüksége van, könnyű; tekintsük csak a tanítási tisztet a szeretet gyakorlatának, az ifjúság, a haza reménye (spes patriae) iránt, mint a házig sokat jelentő szólammal neveztek; tehát a haza üdvére szánt szolgálatnak.

De az igazi szeretet föltételezi az isteni keresztény szeretetet, mely a felebaráti szeretetnek egyedül tökéletes alapja.

Az legközelebb a valódi türelemben érvényesül és pedig kiválólag a jóakaró, de szellemileg gyenge tanítványok irányában; ne zúzzuk össze végleg a már különben is ingatag nádat.

A gymnasium Eriteriuma ennélfogva a gyengékkal történt baladás; mert, mit nyílt eszű, jó fők tanultak, az a gymnasiumnak kisebb érdeme.

A végelutasítás a gymnasiumból sem vendő gyakran foganatba. Igaz, hogy kemény próbanak van kitéve a türelem a gonoszság, lomhaság könnyelműség által, hol semmiféle intés sem fog.

De valamint annak gyarló engedékenységgé nem szabad fajulnia, hanem gyakran szigorra kell változnia, úgy csak akkor alkalmaztatandó a tanítvány végelutasítása a gymnasiumból, ha az az egész osztályra vagy intézetre veszélyes.

A tanár általában egészen ment legyen az önhasonlósástól. Továbbá ne keressen a tanári pályán fenyes ellátást, sem kényelmet. Némely tanár büszkén jár dal tanítványai előtt; csodálatni akarván vagy nagy külömbiséget kívánván önmaga és tanítványai közt éreztetni, tanítványai rovására elégti ki tehát nagyravágását. Semmi sem visszataszítóbb, mint ha a nagy férfi érezteti nagyságát. Mások, és pedig a nagyobbik

rész, hibáznak hiúságuk és öntetszük által, sokat beszélnek önmagukról és beleszóvik az előadásba saját személyöket; ezt közönségesen olyanok teszik, kiknek nincs tekintélyök.

Végre a tanár ne keresse kényelmét p. o. a javítások elmulasztása által. Mert különben hogyan követelhetné a feladatok figyelmes és gondos kidolgozását?

Az önzés ezen neme rendkívüli vesztélyvel jár. A tantárgy rovására történik még a restség palástolása végett tartott szellemi elméleti előadás.

Az igazi szeretet ellenben a helyes akaratérő elsajátításának törekvésében mutatkozik.

Nagyon tévednek, kik azt vélik, hogy a tanárnak tanítványai értelmiségével kell mindenek előtt foglalkoznia; első dolog, a tanítvány akarat. Mert „figyelmezn annyi mint tanulni,” szükséges, hogy akarjunk figyelmezni.

De az akaratra csak erős akarat hat: praeceptoris est valde velle; — akaratérő nélkül a tanár csak zengő érez.

Ennek megszerzésére szükséges a tanár akaratának erkölcsisége, mely az Isten örök törvényeivel, az ugynevezett *virtus iustitiae*-val a legszorosabb kapcsolatban áll; nem pedig az erőltetett akarat, mely a pillanat vagy talán a szeszélyi eredménye; de nem is az önző, akaratos, szörszálhasogató akarat, mely csak saját irányát követeli, mely előtt nincs tekintély.

A tanítási tiszt erőt nyer azon meggyőződés által, hogy az — isteniszolgálat. A tanár legfőbb érdeke legyen a tanoda, ennek áldozza fel egész életét, mellözvén minden nemes és nem nemes mel-lékfoglalózkodást.

Amahhoz tartoznak a következő mellékfoglal-

S. ...

...

... HÁLY ...

Adva	Tartva
99.	90.50
114.50	1.50
103.	103.75
94.25	94.75
93.	93.75
99.75	100.
82.75	84.25
81.	81.50
98.	99.
102.65	103.
123.20	123.50
49.	49.
5.84	5.86
9.85	9.86
182.	183.
121.50	121.75

... EKRE. ...

...

... nyomda ...

fedezni könnyű. Van prés és nyomatunk kamatlan pénzjegyeket s segítve van mindenen.

És úgy lön. Volt is hegyen völgyen lakodalom, annyi pénzünk volt, mint sem azelőtt, sem azóta; adót pedig nem is kértek, nem is fizetett senki.

Ilyen dicsőséges állapotot persze a mostani pénzügyminiszter nem bír teremteni, de még nincs is ily operatívól oly szerencsés állapotban, hogy végkép mondhasa: káros bankodjék.

Végre pedig, midőn e boldog állapot beállt, hogy adót sem fizettünk, pénzünk is volt elég, csak úgy szortuk, — akkor már járt a „dupla lenug, nincs király“ a táborban, patakokban folyt a vér, mindnap csatahíreket olvastunk, nem volt király, nem volt miniszter, csak egy — dictator ő maga — s kamatlan pénzjegyüknek volt egy szilárd alapja, a — bitófa.

Mind ezen lényeges körülmény, mely ama prés-féle fináczioperációkhoz okvetlenül megkívántatik, most hiányzik. Van koronázott király, uralma szilárd, miniszterium is van, a pénzügyminiszter felelős is s nem áll vízőzön előtt, a sauetió pragmatica is fennáll s a mi legfontosabb, még azon idő óta Weninger maga ha nem is talált fel, de irt és közrebocsátott egy fatális új számtant, melyet persze akkor még nem ismertek a pénzügyminiszteriumban, a mit most politikai számtannak neveznek.

Ezen új veszedelmes számtan azon fatális eszmén alapszik: ha kölcsön vettél, fizesd vissza.

Sőt — miről még Kossuth tudni sem akar — ezen pogány számtan épen arra van kidolgozva, hogy a kölcsönnek kamata is jár s bizonyos évek alatt a tőkej apránként a folyó kamattal együtt letörlesztetik.

Ezen polit. számtanban a kölcsönvett összeg mellett a kamat mennyisége, és az idő tartama szerepel.

Azt is tudjuk ma már, hogy ha 6% kamatot fizetünk a tőke után, e kamatban 16 év múlva a tőkét duplán, 48 év múlva négyszeresen fizetjük vissza, s nem ütközünk meg, ha 60-ért 232 $\frac{1}{2}$ -et fizetünk 50 év alatt.

Azonban a mostani pénzügyminiszternek mennyivel szomorúbb állása van!

A Kossuth összes évi kiadása 62 millió volt, a mostani miniszter csak közösgyi czélokra 61 milliót köteles kiteremteni.

Kossuth az akkori 62 milliónál 45 majd 46 millió deficitet mutatott ki, a mostaninak még a fennebbi egész összegén kívül az egész belügyi igen megszaporodott államköltséget kell fedezni.

Kossuth kamatlan bankót adott ki, a fizetést érte ma is várja még itt-ott a nép, a mai miniszternek vasutakat, csatornákat kell nagyban építeni, annak kamatai s törlesztéséről gondoskodni deficit nélkül.

Hogy azonban Kossuthnak mai állapotairól, országos viszonyainkról, a közlekedések helyzetéről, s a pénzügyminiszter mai feladatairól még halvány fogalma sincs, ezt arithmetice kimutatjuk közelebről.

Kinevezett vagy választott bírák?

E kérdés részint a törvénykezési reform részint a mindinkább sürgősnek bizonyult megyei rendezéssel van kapcsolatban; s így ez ügyekkel együtt fog megvitattani.

kozások mint a csillagászat, vegytan, természettan, a magyar és egyéb nyelvek irodalmának tüzetes tanulmányozása, a sanskritnyelv st. e. f. vagy játékony intézetek, czélok elnöksége, mi természetesen néha elkerülhetlen, de ilyenkor a legnagyobb óvatosság igényeltek.

Azon tanár ugyanis, ki azt hiszi magáról, hogy a tanodának eleget tud tenni, figyelmeztendő Juvenal mondatára: pectora nostra duas non admittuntia curas (7.65); mert ha a szeretet, a kedv más anyagon csügg, a szeretet és érdek nélkül közölt tananyag megtartja anyagias lényegét, a helyett, hogy az a tanár által lelket nyerve, a tanítványban érdeket keltene.

Ez azonban főleg az elemi tananyagnál szükséges.

Ha tehát valamely tanárban nagy hajlam mutatkozik a természettudományokhoz, tanulmányozza azokat, nyilvános vizsgálat által képesíttesse magát és menjen valamely műgyetemhez át; de a hivatalból tengetni életét és más ügyekkel foglalkozni, gonoszság.

Vannak nemtelen mellékfoglalkozások is, melyek még lelkismeretesebben kerülendők. Ide tartozik a vagyonügy, holott a tanárnak szigorú kötelessége a megelegedett házi élet.

Nemteleubb ennél az, ha a tanár idejét, erejét és gondolatait arra feésérli, hogy maire de plaisir legyen, mi különösen kis városokban divatos vesély.

A tanár épen ne éljen remeteként — mert ezáltal helytelenül tanulja ismerni az emberiséget, önzővé válik és elveszti vidám kedélyét — de épolj kevéssé forgolódjék, mint arbiter elegantiarum a termekben.

Nemes, jó, ahol lehetséges, szelleműs társal-

Vannak, kik e kérdést csak másod rendt fontosságúnak tekintik.

Pedig e kérdés mimódoni megoldásától igen sok függ.

Mert ha a municipiumoknál a nép által választott bírák helyett a kormány által kinevezett bírák rendszerezetnek; ledöntjük municipális szerkezetünk egyik sarkkövét, a választási jogot, s meghonosítjuk a bürokratit! — ha pedig a bírák választását úgy hagyjuk, mint eddig volt, hiányai és visszaéléseivel, akkor nem lesz jó törvénykezésünk, sem képzett s független bíráink.

Jól tudjuk, a 18 évig tartó absolutismus és provisorium alatt, nagyon megnőtt azok száma, kik a nép által választott bírákat és tisztviselőket elavult középkeri intézménynek tekintik, azt feltétlenül megbuktatni kívánák s helyébe a kormány által kinevezett bírákat tartják a jó törvénykezés egyik főpanacziájának.

E párthoz tartoznak:

a) A hivatali viseltek nagy része.

b) azon ügyvédek, kik az aranykorszak alatt (t irtájuk névze) meggazdagodtak.

c) az e korszak alatt iskolát végzett s felnőtt újabb nemzedék.

d) Az újabb állam-bölcsészet követői.

e) Azon független és szabadelvű nézetiek, kik szeretnék — ugyan a municipiumok választási jogát fenntartani; — de minthogy látják a mostani választási rendszer hiányait, azon hibás rendetlen törvénykezési eljárást, mely az 1861 ki átmeneti korszak alatt s utána még inkább kirtt, látják az annyi járatlan, vagy nem eléggé képzett tisztviselőt, mely a pártok önkényéből sarjadzott; inkább az „ugy is félőls kormányra“ biznák a municipális tisztviselőt, ktl önösen bírák kinevezését, mintsem tovább tirtjék e sok rendetlenséget, az ország hitele és vagyonbiztosság rovására

Részerhajlatlanul itélve — ez utóbbi vélemény motívumaihoz hajlanánk inkább; — mint azon párthoz, mely a mostani választási módot jónak tartja s feltétlenül fenn akarja tartani; ha oly közép utat nem tudnánk, mely nem teszi szükségessé; sem a municipális jogok feloldozását, sem pedig azt, hogy törvénykezésünk tovább is ily rendetlen állapotban maradjon.

E közép út: „a választott municipális bíró elmozdíthatatlansága.“

De ez elmozdíthatatlanság ne legyen feltétlen; hanem csak míg a megválasztott bíró hivatalával vissza nem él, és képes, — azaz: a bírói tisztség legyen egyszeri választásnak alávétve; de nem tisztújításnak.

A 2-ik feltét, mely a választást megelőzné az: hogy a bírói, telek-könyvi, és egyéb tisztségeknél, hol alaposabb szakismeret és gyakorlat szükséges; a kijelölteknek a képzettség és feddettlen magaviselet szigoruan megvizsgál-tassék; a pártok önkénye és szeszélye pedig az által paralyzáltassék, hogy a választásoknál mindkét pártból (hol t. i. két tekintélyes párt van) jelöltessenek ki egyenlő számmal a fenebbi tisztségek-re oly egyének, melyek a képzettségi qualifiaciót kiállítják, még pedig elkülönítve, ugy hogy e tisztviselők okvetlen mindkét párt embereiből legyenek választva s így a választott tisztviselők nem egy pártnak, hanem az egész megyének vagy városnak lesznek választottjai.

Nem is szükség söt veszélyes, ha például egy bíró, kinél a „függetlenség,“ conditió sine qua non — pártok eszközeül használtatik föl,

Angliában, hol a megyei és városi bírákat ugyan nem választja a nép, de hol a „selfgovern-

gás az őt megillető kör; e mellett megmarad szive üde, fiatal állapotában, kivált ha szerencsés egyetemi tanárokkal barátságos viszonyt táplálni, mi által megszabadul azon szomorú szükségességtől, családja körén kívül kereszarnokokban vagy kártyajátékban keresni föltűdést, mi a tanárhoz épen nem illik. —

Meg van azonban engedve az akarat erősítésére az osztály még elemi tantárgyainak is tanulmányozása, melyben nem ugyan a miség, mint inkább az oktatás minősége, a tanmód, szükségél félelemtől ment előkészítést.

A tárgy ingere ha p. o. a gyermek a mensa szót ejtetgetni tanulja, nem bírhat rá hatással, azért igényeltek söt szükségeltetik a nagy és fontos művészet annak figyelmét az oktatás módja által lekötni — miéris igazán kitűnő elemi tanítók sokkal ritkábban találkoznak, mint jól tanárok a felsőbb osztályokban

A tanárnak magának, hogy ezt létesíthesse, a tudományban élnie kell; neki a csekély dolgot, melyet tanít, viszonyitania kell a fontosabbhoz, melyet maga tud.

A nyelvész ex professo bizonyosan jobb elemi oktatást fog adni, mint a pusztán gyakorolt (em piricus) tanár, ki talán azt mondja tanítványainak, hogy minden igét a latinban a mondat végére kell tenni és több e félélt.

Nem kell általánban hinnünk, hogy az egyes tantárgyakban tett előkészületek által az általános tanulmány elmulasztása helyreállítottatik; mert e nélkül a tanár nem fogja a lényegest a lényegtelentől megkülönböztetni tudni, és az olyan p. o. ki legkevésbet tud a módtanból, legtöbbet fog öv szócskáról beszélni; ha valaki Horáz első odáját fejtegetni, értelmezni, tudni, akarja, annak értenie

mentnek oly hatalmas factora van a bürokratia korlátolására, a béke bírói intézményben (justice of peace;) a béke bírák szintén párt és politikai nézet tekintet nélkül ajánlatnak a a megyei béke bírói bizottmány vagy főbékébiró által a királynak kinevezés végett, a megye, vagy község legérdemesb és képzett tagjaiból — de e tárgyhoz még vissza térünk.

Jövő alkalommal közölni fogjuk a nép által választott elmozdíthatatlan municipális bírák előnyeit, a kormány által kinevezettek fölött.

1) Politikai szempontból.

2) Czélszerűség szempontjából. *) P. I.

Népszerű tudományos irodalom.

I.

A népszerű tudomány irodalmunkban majd egészen ismeretlen. Csak egyes hullamai a külföld ezen irányu mozgalmainak verődtek el hozzánk, a nélkül, hogy itt is hasonló mozgalmat előidézni képesek lettek volna.

A szigorú tudományosság szempontjából a népszerűsített tudomány kevés vagy épen semmi becsesl sem bír; mert csak a már meglevő anyagot használja föl újra, s a továbbfejlődésre, magának a tudománynak haladására épen semmi befolyást sem gyakorol.

De ez nem is lehet annak föladata. Az már természeténél fogva nem levén egyéb, mint föltetes, nagyobb olvasókört is érdeklő átdolgozása a szigoruan gondolkozó emberi szellem mélyebb, de ép ezért szárazabb, tágasabb tudományos alapot föltételező termékeinek: csak a már más uton tisztába hozott s megállapított igazságoknak igyekszik nagyobb elterjedést, általánosabb ismeretséget szerezni.

Általános műveltségi szempontból tekintve azonban, az ily népszerű tudományos irodalomnak fontosságát és becsét lehetetlen félre ismernünk.

Ha az összes társadalmi viszonyokra, az államélet szabad kifejlődésére s a népek és nemzetek belerejére a közműveltség, a tudásnak megtárgult látköre s a nézetek minden irányban való tisztultsága kétségteletlenül a legnagyobb befolyást gyakorolja: akkor a tudomány népszerűsítésének becsét valóban nem lehet eléggé méltányolni.

Nélküle az emberi tudás legszebb vívmányai mindig csak a társadalom egy kis osztályának maradvánai birtokában; egy kiváltságos cast, a tudósok kincseit képeznek: míg a nagy közönség s így az élet, soha sem élvezhetnék a kiküzdött diadalmak arany-gyümölcseit.

Szűk körbe szorítva, s az élettől idegen, a tudomány elvesztené értékének életető talaját.

Mert habár igaz is egyrészt, hogy legszebb jutalma, becsének fölsúlypontja önmagában fekszik, másrészt igaz az is, hogy elszigeteltségében, mint valamely tvegéhazi növény, csak erőszakosan, mesterséges úton tengethetné életét, s a helyett, hogy gyökerei új és újabb táplálék fölvételére mélyen az anyaföldben, az egész emberiség tudatában ágazhatnának el, csak kizárólagos körök ápolása mellett növekedhetnék, élhetné. Állításunkat az elmúlt századok bizonyítják.

Azoknak tanulságait csak a legújabb kor ismerte föl s igyekezett belőlük tényleg is tanulni.

Csak a legújabb korban szülemlett meg az eszme, a tudományokat oly módon népszerűsíteni, a mint azokat a külföldön már számtalan munkában népszerűsítve látjuk.

*) Tért nyitunk ily kérdések megvitásának örömet, fenntartva saját nézeteink szabadságát. Szerk.

kell a Horáz-féle lantosköltészetet, a csoportozást, a jellemzést, nem pedig eféle kitételeken: „sunt quos iuvat“ évelődnie; föleg Homért bántalmazhatjuk ilyennel szemlehiánytal.

De továbbá általános tanulmány nélkül hiányozni fog eredetisége is, mit a tanítvány észrevévin, csakhamar következtetni fogja, vajjon közlései gépies tanulmány eredménye-e, vagy önmagából merített saját elmeszülemények?

Azonfölül oktatása nélkülözni fog minden változatosságot, mivel csak egybegyűjtött, nem pedig élő tudománytal bir, ki talán a szókötésztanból néhány mondatot fog minden szinezés nélkül folytonosan emlegetni.

Végre hiányzik az ily oktatásnál az erkölcsi igazság; helytelen nézeti az, ki azt akarja tanítani, mit egy két órával előbb maga tanult meg.

Szóval a tanár tudományos férfi legyen, és törekedjék a legjelentékenyebb emberekkel legalább az akarathoz egy színvonalar emelkedni; habár a tudományban nem érte is utól; tudjuk, hogy a tudósok szilárd akarat és nagy buzgalom által érték el az óhajtott kedvező sikert.

De miként tanuljon is a tanítvány, ha a tanártól nem lát jó példát? Nagyon nevelésesen hangzik, ha a tanár a tanulmányozás kötelme alól az által véli magát fölmentetni, hogy ő gyakorlati tanfőruának nevezi magát.

Nem; tudatlan ember ő: a tudományosság egyszerűmnd erkölcsi hatalom, nagyon közönyös tanulók volnának azok, kikre az batással nem bírna. Komolyan törekedjék tehát a tanár általános és szak-képzettség után.

A tanár műveltsége.

A tanárnak, mint tanult embernek, a tudományos osztályt kell kiválólag képviselnie.

A nehézségek, melyekkel az új elvnek meg kellett küzdeni, nem voltak csekélyek.

Az összes tudós világ fözöldult ellenük. Mintha a régi alchimisták szelleme szállotta volna meg őket, szentségtörésnek tartották a tudományt dolgozó szobáik homályából kibocsátva s a titokszerség vagy a prophanus előtt érhetetlen előadás által reájuk vont leplet szellőztetvön, az avatlanoknak is hozzáférhetővé tenni.

Annaira ment sztkkeblő, feltékeny elzárkózásuk, hogy midőn Humboldt Sándor 1812—13-ban „Ansichten der Natur“ czimű, vonzó bájjal, élénk s magasztos lelkesültséggel irt vázlatait először adta ki, egy egykorú tudós a „Göttingische gelehrte Anzeigen“ ben palástolt boszankodással épen azt rója meg bennük, mit ma Humboldt e művének legnagyobb előnyehez számítunk azon ékes, könnyen érhető tiszta átlátszóságú irmodort, melynek szépségét maig sem volt képes senki utolérni.

De ha irodalmunkban alig találjuk is nyomát azon törekvésnek, mely a tudományok vívmányait nagyobb olvasó körben is megismertetni, tüzte volna ki föladatánál: a magyar közönségnél mégis mindenféle elterjedve látjuk a népszerűsített tudomány iránti érdeket, a népszerű tudományos irodalom szükségének érzetét.

Mi természetesebb, mint, hogy itthon nem találván ilyféle termékeket, a külföldből fordult s a mélyen érzett szűkséget idegen munkásság gyümölcseivel elégítő ki. Így történt, hogy Liebig, Vogt, Burmeister, Moleschott, Mädler, Michelet, Büchner, Zimmermann, Arago stb. népszerű művei hazánkban meglehetősen el vannak terjedve, s valószínűleg még inkább el volnának, ha a közönségnek alkalmá volna létezésükről magának tudomást szerezni.

Hogy e mellett az egyes kísérletek, melyek nálunk tététek, — s melyeket épen mert vagy a gyöngye kísérletnek bélyegét nagyon is homlokukon viselik, vagy csak igen ritka és elszigetelt jelenségek, alig lehet figyelembe venni, — a közönség részéről hidegen s részvétlenséggel fogadtattak, s nagyobbbrést elhangzottak, mint a pusztában kiáltó szava: az, ha sajnos is, de könnyen megfogható; mert a Somody-féle szerencsétlen kísérletek bizonyára a legalkalmasabbak voltak minden bizalmat előlni azokban, kik nemcsak jobb, de kitűnő külföldi termékek által már „el vannak kényesztetve.“

Az ily fölköltött bizalmatlanság miatt szenved azután a jobb munka is; mert természetében fekszik az embernek, hogy abban, mit bizalmatlan-kodva s előítélettel vesz kezébe, hibát szokott találni ott is, hol az valóban nem létezik, sőt a legtöbb esetben az ily ismeretlenül is bizalom vesztett műveket kezébe sem veszi.

Az ember mindenek fölött szeret az őt környező természettel, a mint az a szeres lények vagy szervetlen anyagokban s a mindezeket életető vagy átható erők szövevényes játékában előtte nyilatkozik, foglalkozni.

Az ember örül, ha a szabad természetbe kilépven, az annak „esendes működése örökös változásaiban uralkodó összhang homályos érzete“ tölti el keblét, és semmivel össze nem mérhető gyönyört élvez, ha egy pillantást vethet a világ-mindenség rendjébe s a természeti erők csodás összeműködésébe.

Ebből fejthető meg, hogy a természettudományok minden egyebet fölött, a legnagyobb tért foglalták el a népszerű tudományos irodalomban, s hogy lassanként mindinkább terjeszkedvén, végre önmagukban megoszlottak s két különböző irányt kezdettek követni.

E két irány, a leíró és speculativ, sokszor el-

Ezzel általános műveltségét illetőleg mindent megmondunk. Mindenek előtt legyen ember.

Minthogy a legkülönbözőbb emberekre a legkülönbözőbb módon kell hatnia, bizonyos fokig az emberi szellem vívmányainak birtokában kell lennie, mely az egyént még csak igazi emberre teszi.

Azon tanár, ki kellenél szorosabb értelemben adja magát szaktanulmányára, szakmáját sohasem fogja valódi eredménynyel üzni; az a szellemkülliség veszélyének van kitéve.

A nyelvtanár bölcsészeti képzettség nélkül sohasem lesz képes egy nyelvezeti jelenséget sem okszerű alapjára visszavezetni, hanem egyedül a példák sorozatával fog bízeldőni.

Bölcsészeti képzettséggel kell bírnia, hogy a a tanított dolgokat szerveztes fejlődésükben föl-fogja; a nyelvtani jelenséget mint az emberi szellem kifejezés módját kell tisztelnie.

Szintoly nélkülözhetetlen szűkséges a történelmi képzettség; ide irányul az összes tudomány, a történelem a legjobb bölcsész, kifejt lassankint mindent, mi valamely fogalomban rejtezik.

A történelem tehát a legnagyobb hévvel tanulandó; vagy miként olvashatók az ókori írókat, ha nem tudnók magunkat az ókori emberiség fejlődésébe beleképzelni?

Szűkséges van még költészeti képzettségre is, azaz: költészeti érzéssel kell bírnia a tanárnak, ha az ókori irodalom tanára akar lenni, mely prózájában is az emberi lélek költészete.

A szép iránti érzés táplálására szolgál a költészet, mely a mindennapiasnak állapotából az eszményiesbe varázsol, ugy hogy tekintetünk a durva valótól, mely annyiszor serti emberi érzésünket, eltérítettik.

lentébe helye érdemei még utóbbi sokféle részben igazsápos ismeretek helytelen néző

A közö munkák iránt kezdő volt.

Mig a te tények elős természeténél fázasztók lév erővel birtak érdeket: ad foglalkodtatva a mívelt közö

A két ir az angol term S épen

halmazának kel, különbö tektől. A né g el befolyá hetetlenek

Ök term alapul, me nak egymá ban mestersé sophiai rend munka főslük tekbe van fe

S ép ez az olvasóra ha egyszer netébe, a le minden okos

Egy eg kap, mely a teivel meggyöző er

De ha e losophiai ala csak termés tességgel fol

A bölc német szerző nagy halma

Az ang cselekszik.

Nála a esak minteg roppant sok

A külv nyeges, a n természet v sokban talá

A néme méleti tudot

Ő min nyeket ves mindenütt, gondolna is

Előtte anyiban b elméleti tö tünteti elő

Nála tract rends

s ha itt ot fordul, s el

Az ang A tapa tanulmány

Igy a saját vizsg gyüljtí öszg egy ökné.

Az an nem abstra lágosítást, gászati esz tekben.

Eunél zésében is, tudósnál.

Az el nos termé mintegy k utóbbi foly pontból k a német te könnyebbe az angol.

Anna fől fogunk azt képe se teni.

Az an maza közö egészen n zérélet t kell azt a

S mi g ol termé Mert,

új elvnek meg
nyek.
ellenük. Mintha
otta volna meg
tudományt dol
van s a titokze
hetlen előadás
tvén, az avatat

itékeny elzárko
ld t Sándor
ezimű, vonzó
széggel irt váz
tudós a „Göt
palástolt boszan
k, mit ma Hum
reihöz számítunk
zta átlátszóságú
g sem volt képes

lájuk is nyomát
nyok vívmányait
smertetni, tüzte
zónságnél mégis
szerűsített tuda
tudományos iro

ogy itthon nem
alföldhöz fordult
gen munkásság
ut, hogy Liebig,
idler, Michelet,
népszerű művei
nak terjedve, s
nak, a közön
magának tuda

erletek, melyek
pen mert vagy a
gyon is homloku
a és elszigetelt
venni, — a kö
lenséggel fogad
k, mint a pusz
s is, de könnyen
a szerencsétlen
asabbak voltak
, kik nemcsak
k által már „el

g miatt szenved
mészetében fek
mit bizalmatlan
hibát szokott
étezik, sőt a leg
bizalom vesztett

zeret az öt kör
szerves lények
indezeket éltető
átékában előtte

természetbe ki
ése örökös vál
mályos érzete
e nem mérhető
vethet a világ
eti erők csodás

ermészetudomá
egnagyobb tért
os irodalomban,
szkedvén, végre
különböző irányt

atív, sokszor el
letőleg mindent
ember.
mberekre a leg
zonyos fokig az
bírtokában kell
igazi emberre

rosabb értelem
a, szakmáját so
úzni; az a szel
ve.
pzettség nélkül
jelenséget sem
anem egyedül a

birnia, hogy a
lőlésekben föl
az emberi szel
létség a törté
zves tudomány,
fejti lassankint
fejtezik.

gyobb hévvel ta
az ókori írókat,
í emberiség fej
képzetségre is,
mia a tanárnak
lenni, mely pró
te.
a szolgál a kül
állapotából az
tekintettünk a
rti emberi érzé

lentébe helyezettek egymással, s míg az elsőnek
érdemei még a kritika részéről is elismertettek, az
utóbbi sokféle megtámadásokra adott alkalmat s
részben igazságosan is vádoltatt arról, hogy ala
pisan ismeretek nyújtására keveset tett s nem ritkán
helytelen nézeteket terjesztett.

A közönség ítélete azonban, mely az egyes
munkák iránti részvétben nyilatkozott, épen ellen
kező volt.

Míg a természet-leírás munkák, az egyszerű
tények elősorolására szorítottak, s már tárgyak
természeténél fogva is kisebb nagyobb mértékben
fárasztók lévén, rendszeren sokkal kevesebb vonz
erővel bírtak, sokkal kisebb olvasókörnél költöztek
édeket: addig a természetbölcséletiek élénken
foglalkodtatván az értelem mellett a képzelmet is,
a mivel közönség legkedveltebb olvasmányai lettek.

A két iránynak szerencsés egyesülését látjuk
az angol természetbölcséleti munkákban.

S épen ez egyesítése a tényadatok roppant
halmazának a természetbölcséleti szemlélődések
kel, különbözött meg az angol munkákat a néme
tektől. A németeknél Schelling s részben He
gel befolyásának nyomai még mindig félreismer
hetetlenek.

Ök természetudományi tényeket vesznek föl
alapul, melyek természet szerű rendben látsza
nak egymásután következni, de a valódiság
ban mesterséges módon, egy meghatározott philo
sophiai rendszer szerint vannak összeállítva, s a
munka főszálpontja mindig a philosophiai szemlé
tekbe van fektetve.

S ép ezért a német természetbölcséleti munkák
az olvasóra nézve mindig igen kellemesek; mert
ha egyszer beleszokott a szerzőnek gondolatme
netébe, a legnagyobb könnyűséggel követheti őt
minden okoskodásaiban.

Egy egész összesség, hiánytalan rendszert
kap, mely azután természetesen, a mint saját néze
teivel megegyezik, vagy ellenkezik, a szerint vagy
meggyőző erővel bír számára vagy sem.

De ha egyszer az előzményeket, a szerző phi
losophiai alap-elveit elfogadta, a többi már azután
csak természetes eredmény s logikai következe
tességgel foly azokból.

A bölcséleti szemlélődés mellett azonban a
német szerző ritkán fogja olvasóit pozitív adatok
nagy halmazával fárasztani.

Az angol természetbölcselő épen ellenkezőleg
cselekszik.

Nála a rendszer mellékes dolog, s rendszeren
csak mintegy akaratlanul fejlődik ki a tényadatok
roppant sokaságából.

A különbség közte és a német közt tehát lé
nyeges, a minek főként már a két nemzet által
természet vizsgálásánál követett különböző eljárá
sokban találjuk.

A német tudós többet foglalkozik elvont elméleti tudományokkal.

Ö mindenk előtt az elvont természeti törvé
nyeket veszi tekintetbe; ezeket keresi mindig és
mindenütt, mielőtt még azoknak valóslására csak
gondolna is.

Előtte minden tünemény a realitásban csak
annyiban bír fontossággal, a mennyiben az elvont
elméleti törvények valóslását, megtestesülését
tünteti elébe.

Nála az elmélet, a teljesen összehangzó abstr
tract rendszer a fődolog.

A tényadatok azután csak ennek bizonyítékai;
s ha itt ott kételyei merülnek föl, könyvtárhoz
fordul, s elméleti úton igyekszik azokat megoldani.

Az angol keveset törődik az elmélettel.

A tapasztalati tények képezik az ő elemét. Ő
tanulmányait folytonos kísérletek közben teszi.

Igy azután a konkrét természetjelenségeknek,
saját vizsgálódásaiból merített roppant halmazát
gyűjti össze, melyekből a természet törvények mint
egy önkényt követhetnek.

Az angol, ha kételkedik, nem könyvtárban,
nem abstract természeti törvényekben keres fölvi
lágositást, hanem physikai, vegytani vagy csilla
gászati eszközei segítségével tett számtalan kísérle
tekben.

Ennél fogva a különbség az anyag elrende
zésében is, szintén nagy lesz a német és az angol
tudónál.

Az előbbi tárgya föl emelkedve az általá
nos természeti törvények magas szempontjából,
mintegy kívülről rendezi a tüneményeket, míg az
utóbbi folytatólag esdeki körében maradva, a köz
pontból kifelé igyekszik őket összeállítani. Azért
a német természetbölcselő munkája mindig sokkal
könnyebben áttekinthető s megérthető lesz, mint
az angolé.

Annak csak kulesát, csak alapeszméjét kell
felfogunk, hogy átlátszóvá legyen előttünk, hogy
azt képesek legyünk mint egységes egészet átér
teni.

Az angol munkában a tényadatok nagy hal
maza között alid tudjuk magunkat tájékozni; hogy
egészen megértjük, hogy belőle a rendszert, a ve
zérlevet tisztára kifejthessük, tanulmányozunk
kell azt a legapróbb részletekig.

S mindemellett az előny mégis mindig az an
gol természet-bölcsélet részén van.

Mert, ha a német szerző alapelveit nem ismer

juk el igaznak, ha azok nézeteinkkel ellenke
nek: akkor művét hiában olvassuk, mert abból
kevés új tényadatot fogunk megismerhetni; holott
az angolnál, még azon esetben is, ha következteté
seit nem fogadjuk is el, roppant sokaságú, pontos
és bizalmat érdemlő vizsgálatok és kísérletek ered
ményeit találjuk összehordva.

Midőn a német és angol természetbölcsélet két
egymástól eltérő irányát körvonalaiiban kijelölni
igyekeztünk, készakarva mellőztünk egy harmadik
irányt, mely egy sajátos német nézetű szemlé
lésmódjából eredvén, Franciaországban fejlőd
ött ki.

Az előbbieknél sokkal kevésbé lévén elter
jedve, s még a jelesebb francia írók által is ritkán
követve, fontossága is sokkal kisebb, mint akár a
német, akár az angol irányé.

Az igazgony francia szellem könnyelműen
szeret röpdölni tárgyról tárgyra s miután csakham
mar beléfarad az elvont természeti törvények bú
várásába szintúgy, mint a tapasztalati tények
gyűjtésébe, bizarr ábrándok sikamlós magaslataira
kapaszkodik.

A természetudományi tényeket meglehető
s bökézettséggel hordja össze a francia nép-író.

De rendszeren ő maga is ritkán foglalkozik ko
molyabban tárgyával, s elégségesnek tartja azt
csak annyira ismerni, annak mélyébe csak annyira
hatni, a mennyire azt olvasói előtt épen föltárni
akarja.

Ennek természetes következménye, hogy nem
ritkán eltéveszti földadatát szemé elől, s erőltetett
módon vonatkoztat mindent a társadalmi élet szo
kásaira, a politikára, műveltségi viszonyokra, val
lási és vallásérkölesi kérdésekre stb. s hiú hason
lítások, inkább ingerlő, mint találó párhuzamok
által igyekszik azon hiányokat kipótolni, melyeket
csak mélyebb gondolkodás s a tényadatoknak s a
tényadatok természet szerű vonatkozásainak ala
posabb ismerete pótolhatnának ki kellőleg.

Az angol természetbölcséleti munkákban a népszer
ű tudományos irodalommal s így a népszerű termé
szetbölcsélettel is.

S ha egyesek, mint pl. A rago az irodalom
ezen ágát figyelmükre méltatták s érette maguk is
fáradoztak, vagy a német vagy az angol irányt
követték.

A sajtóképi francia írók képviselői mindig
csak alárendelt tehetségekből kerültek ki.

Ezeknek irmodora túlaradozó; előadásuk me
nete kisebb nagyobb mértékben erőltetett; a felho
zott természetudományi tények pedig gyakran
határozatlanok, és föltételek.

A német természetbölcsélet, mint láttuk, a ter
mészetudományok elvont elméletével, s a tények
nek a legkülönbözőbb helyes és helytelen bölcsé
szeti rendszerekbe való sorozásával foglalkozik.

Az angol a tényadatok összehalmozása által
becses anyagot gyűjt s így az előbbi irányt mint
egy kiegészítvén, annak elméletéhez megadja a
szükséges gyakorlati szemléletek ismeretét.

Mindkettőnek célja egyenkint és együttvéve
az általános tudáskörnek tágítása, az értelmi élet
magasabb fokának fejlesztése.

A francia irány ettől eltérőleg, más utakon
jár.

Az föfeladatnál a közönségnek mulattatását
látszik elismerni.

E mellett a természeti tényeket és tüneménye
ket kellő szempontból megvilágítani, azokról tiszt
ább nézeteket terjeszteni legkevésbé sem igyek
szik.

Sőt ha tekintetbe vesszük, hogy épen az ily
francia népszerű modorban irt munkák voltak
azok, melyek pl. oly nézeteket akartak terjeszteni,
hogy a csillagászatból a matematikai kikétszöb
lendő, hogy az emberi szellem gondolatai pusztá
ábrándok stb. stb. akkor a tudomány ily elferdí
tését nemcsak nem fogjuk a népszerű irodalom
szerencsés vívmányai közé számítani, hanem annak
jelentőségét a köznyelv terjesztésére is két
ségbe vonhatjuk.

A törvényhozás működése.

A képviselőház nov. 18-diki ülésén, mielőtt a napirend: a Böszörményi ügy tárgyalására került a sor, az elnök felvonta a minisztereket, hogy a királyné ő felségének holnapi névnapja alkalmából tudatná a ház hódolatjelző jó kívánatait. (Általános lelkes éljenzés.)

Ezután a napi rend tárgyalatott. A Böszörményi ügy, mint sok más, minden remonstráció daczára, mégis pártkérdést képezett, t. i. annyiban, hogy a jobboldal csatlakozott az ezen ügyben kiküldött tizes bizottság véleményéhez, a baloldal pedig ez ellenében a Nyáry Pál által azon indítvány nyal lépett fel, hogy a ház jelentse ki, miszerint a közzévaló kérelmét teljesíthetőnek nem találja.

A bizottság véleménye mellett Horváth Lajos s Zichy Antal szóltak; ellene — mint említettük — Nyáry Pál, aztán Halász Boldizsár, Várady Gábor s Madarász. Végre névszerinti szavazás történt, 183 szavazó 88 ellenében a

ház határozatára emelte, hogy a közzévaló kérelme értelmében a Böszörményi L. ellen intézendő vizsgálata megadatik a ház engedélye. 119 képviselő a szavazástól ismét — távol volt!

A birodalmi tanács nov. 14-iki ülésén folytatták és befejezték a delegatio-törvény általános vitáját. Miután néhány baloldali szónok még szót emelt a bizottmány munkálata ellen, Beust miniszterelnök tartott hosszú és a házat folytonos élénkség- és vidorságban tartó beszédet, melyben kijelenti, hogy ő sem tartja a delegatio-törvényt az alkotmányos élet eszményének, be kell mégis várni, ha csakugyan befognak-e azon ártalmas következtetések állani, a melyektől némelyek tartanak. Ő azt reményli, hogy a delegatusok a birodalom békekövetei lesznek. Megezőfólya a kormánynak tett szemrehányásokat és kifejti, hogy az elnapolás a kormány iránti bizalmatlanságnak volna jele, holott a kormány épen a bizalom jeleit kéri; kijelenti továbbá, hogy minden a kiegyezésre vonatkozó törvény, mint egységes egész, a császár szentesítésének kell hogy alá vessenek — Az erre következett szavazás alkalmával az elnapolási indítvány valamennyi szavazattal tizenöt ellenében elfogadtattak. — A részletes tárgyalás alkalmával, az 1. §. és 2. §. minden szavazattal négy ellenében elfogadtattak. — Legközelebbi gyűlés kedre nov. 19-ére határozottat, melyen a részletes vitások fognak folytatattatni.

A kormány működése.

Közmunka miniszterium.

Miudőn a kormány működéséről rovatunkban a fennebbi czim alatt fogunk a cselekmények regisztratójához ma, valódi elégedettséget éreztünk, mert oly valamiről adhatunk értesítést, mit már rég óhajtvá vártunk.

E miniszterium egyik tanácsosa értesüléstünk szerint e közelebbi napokban indul az ország éj szak-keleti részét beutazni s az ottani vaspálya vonalozásokat áttekinteni.

Ezen utazást az illetők már régen sürgetik és mi is óhajtottuk volna, azonban elhaladt mostanig.

Mi itt a Lajthántull összehasonlítva, épen ellenkező állásban vagyunk a miniszteriumokkal. Bécsben nem lévén közmunka miniszterium, a vaspályák a keresk. miniszteriumban kezeltetnek. Ott ezen miniszterium képezi a közzévalókat hajtó erejét, ellenben a pénzügyminiszterium, mely a megadott kamatbiztosítás terhére gondoskodik, a mérséklő erő.

Nálunk ez, úgy látszik, megfordítva van. Ezen szemle-utazást is, mint állítatik, a pénzügyminiszter ur sürgetéseinek köszönhető.

Általában mi nem tartózkodunk kimondani, hogy mivel azon sajnálatos helyzetben vagyunk, minél fogva ismerjük az iskolát, honnan a vaspálya szakban a közmunka miniszteri kapacitások kerültek, némi menthető gyanakodással tekintjük jövőndő működésüket.

A vaspályai osztálytanácsos csalhatlan sok képzettséggel bírő egyéniség, de — s ezt nem saját tapasztalásunkból, hanem többek nyilatkozata után mondjuk — nem egészen találta el a modorban, melylyel miniszteri hivatalnoknak a külvilággal érintkezni kell, az előzékeny megnyerés, türelem a vélemények iránt, capicitatio az elutasító tagadás helyett az, a mit várnak, elodázása a sürgetőnek, nem nyer meg senkit.

Megvan a hivatalos ügyködésnek saját irálya. Megvan a hivatalos életnek saját társalgási conventionalis nyelve is.

Sőt ezen irány és nyelv a kormány különböző rendszerében különböző is. Máskép ír és beszél az absolutismus burocratájá, máskép a felelős miniszterium hivatalnokja.

Ebben a közönség igen kényes s érzülékeny. Nem szereti, ha megtevesztve látja a helyzet nyelvét.

Mi azonban nem veszítjük reményünket Nagy vasut-társaságok működése szigorú pontosságot kíván, ott a fegyelemnek is igen szigorúnak kell lenni, ez a hivatali hierarchiát rideggé s a nyelvet igen lapidaris, — imperativ modorúvá teszi. Ez iskolából kerülve nem lehet az ember egyszerre oly nyájias sima, minőt a közönség a miniszteri burocratában keres.

Legyünk türelemmel. Meglesz ez is idővel.

Lapszemle.

Magyar lapok. Ki, mint mi, a parlamentáris élet attributumai közé számítja a kormány képes ellenpártok kifejlődését, s az ily fejlődés szükséges következtetéseihez annyi reményeket köt, az közelötnük jeleneteim, melyeket az utolsó pár hét feltüntetett, csak elkomorodhatik.

Az ily pártformációra még most — tudjuk mi, mi kevés anyaggal bírnak. De ha nem voltunk is reményeinkben vérmesek, még is szeretnők látni a fejlődés normális kezdetét s a képződés folytonosságát.

A minapi vita a képviselőházban a hevesi kérdés felett oly téren mutatá fel az ellenzék,

mely méltán megrendíté a bizalmat practicus tápintatában.

Ha a „Honf. nov. 16-ki czikkét, hol Csernátony a párt nevében oly mérges támadást tesz a kormány és többség ellen, tekintetbe vesszük, azt látjuk, hogy egy ugrással tulszárnyalja a „Magyar Ujságot.”

Ama képviselőházi föllépés, ha sikerül megdönteni a kormányt, impossibilissé teszi önmagának a kormányozhatást a megyékel szemben.

Ezen manifestatio a Honban impossibilissé teszi a pártot a dynastiával szemben.

A helyett tehát, hogy az ellenzék napról napra gyakorlatibb s ez által fenyegetőbb állást foglalna el, mindinkább halad azon ösvényen, hol a szabadság és rend emberei kormányt nem kereshetnek.

Mit ér aztán azon néhány frázis, mit egyszer másszor felhord a Hon meg Csernátony által is, az alkotmányos loyális ellenzékességedről.

Az alkotmányos párt a létező törvények korlátai közt keres és tör magának utat. A mely párt azonban a fennálló — nem valamely törvényt — de az alapot, melyen a dolgok mai rende nyugoszik, niegtámadja, az nem ellenzék alkotmányos formák közt, hanem forradalmár.

A ki a nép sympáthiát, melylyel politikában semmi közünk, politikai tüntetések eszközevé teszi s pedig oly értelmű tüntetéssé színezi; mely az uralkodást magát támadja meg, az nem foglal oly állást, mely őt kormányzásra jogosítja.

Alkotmányos formák közt pedig csak azon párt practicus, mely kormányozni akar s eljárásában tanuságot nyújt, hogy tud is, ha a sor rá kerül.

Bármit okoskodjunk is, Kossuth, mióta a közpályán feltűnt, személyesítője a forradalomnak. Ez kimondotta a „kelet népében” gr. Széchenyi, 1848 és 1849 igazolta teljesen. Azóta 18 évig mindig a dynastia megtörésében fáradozott. És miután a nemzetnek sikerült valabára kibékülni az uralkodóval, ő volt az, ki ezen kibékülés ellen szavát emelte, a béküléket nyíltan vádolta, és váci leveleiben minden hímzés nélkül kimondotta az incompatibilitást, s az ott ajánlott eljárásban kifejtette forradalmi politikájának egész rendszerét s ajánlotta a nemzetnek. Itt mondja: mutassátok az irántami sympathiákat a külfölddel, megválasztásom annak jele, hogy az ország politika, melyhez nevem köve van, azoké is, kik megválasztanak.

Ezen föllépés által formálta, rendezte magát hazánkban nyíltan, leplezetlenül a forradalmi politika, s mi kötelességünknek tartottuk e politikát minden részleteiben felmutatni s kifejtetni.

Ezen politika, melynek tendentiája határozottan destructiv minden fennálló alapra nézve, melyre a nemzet törvényes organuma — az országgyűlés — által helyezkedés, ép oly veszélyesen támadja meg a deákpártot mint az ellenzék, mely a alkotmányos és loyális.

Sőt ezen alkotmányos ellenzéknek sokkal veszélyesebb mint a deákpártnak ezen politika. Mert a deákpárt még markirtabbá lesz az ellentét tömörebbé, a támadás tevékenyebbé a fenyegetett helyzet által. Állása nemcsak marad, de kiemelkedik. De a forradalmi ellenzék által az alkotmányos ellenzék separtetik el, s legjobb esetben a leghatalanabb közvetítő szerepre jut.

Mi kimutattuk, hogy e szélső pártnak vezére, utmutatója a külföldön van. Az, ki feje volt az 1849 ki forradalomnak, ki koronánk iránt egyezkedéseket indít, ki maga s gyermeki családi politikáról beszél.

Kik ezen igényekhez kötött politikának letéteményesei az országban?

Mi köze ehhez Tisza és Ghyczy, Jókai s a Honnak?

A Deákpárt mint támadott egyenes frontot csinált e párt s támadói ellen. Kossuth azóta czikket czikkre halmoz, folytatva támadása t. A P. Napló nem hallgathat: ez erkölcsi kötelesség.

A Hon, mióta e szerencsétlen vita Kossuth gratiájából megindult, elvesztette az egyensúlyt s oly balancirozás lepi meg, hogy gyakran hátunkon fut át a borzadály, mert egy hajszál — esése.

De tán mióta fennáll oly egymás mellé helyezett tarkázatot nem állított elő mint két utósó tél és nyár közepe, a sötét ködös deczemberi és szép május: nap, úgy áll két száma egymás mellett.

A nov. 16-ki — szombati — számban Csernátony ép oly fokozott élességgel mint gyarló sikerrel támadja meg a kormányt a kibékülés vívmányaiért, a minisztereket fejünkint Kossuth segédeivé teszi, mik soha sem voltak, s Kossuth apotheosissát más modorban de még kiviróbban állítja elő, mint Böszörményi. Utána mindjárt Mocsary Lajos jelenti ki, hogy ostromolni fogják a közöstygi törvényt körömszakadtig.

A vasárnapi számban Jókai áll elő, s kedélyének őszinte örömeiben jó híreket mond: „Töméredek törvényjavaslat kész már” kiált fel, alig bírja elszámolni, lecsufolja méltán a Böszörményi-féle európai kérdés idővesztéseit s alig bírja elismerését szavakba foglalni, reményeinek gazdag nyelvvel kifejezést adni.

Még Ludwig is brüsseli levelében a „revue des deux monde”-ból oly idézeteket ad, melyek koronázott királyunk magatartá

sát méltó fényben állítják elős külügyminiszterét b. Beust-ot diplomatikai ügyességében kiemelik.

BELFÖLD.

A horvátországi események. Zágrábról a távirat naponként megjelölő híreket hoz. Alig, hogy az oct. 19-diki kir. leirat képesében szentesített választási rendszabályok alapján a választási előkészületek mindenütt megindultak, már is azt halljuk, hogy újabb rendelet által ezeket felfüggesztették, miután előbb a municipális választásoknak kell végbemenni, legújabb pedig az a hír érkezett, hogy a Zágráb városában létesített választói névjegyzékek a helyi tanács egyáltalában megsemmisíté, miután azok oly alapon készültek, mely az ügyvezető nemzeti, helyesebben pánszláv pártján volt a többséget biztosítandó.

Ha ez utóbbi hírt értjük is, mert elképzelhető, hogy a zágrábi összeíró bizottság, túltéve magát a törvényen, önkényleg oly állapot vett fel, mely a horvát ultráknak kedvezőbbnek látszik, s ha így természetesen tartjuk, hogy az ily önkényes eljárást megsemmisítik, ha mondjuk, mindezt értjük is, annál kevésbé érthető az előbbi hír, mely szerint a választásokat majd elrendelik, majd felfüggesztik; szóval kapkodnak ide s tova, minden szilárd megállapított rendszer s program nélkül.

Ez nem válhatik a békés kiegyenlítés javára, hanem igen is előmozdítja a horvát ultrák terveit, kik előtt csak is egy ezél lebeghet, a történeti államkapcsok teljes felforgatása.

S ha egyáltalában végig tekintünk mindazon színeken, melyek Horvátországból a legutóbbi napokban hozzánk érkeztek: mindannyi csak egy dolgot látszik biztosítani.

Az, hogy az alkotmányos rendezkedés azon formája, melyet a korona, kormány s a magyar országgyűlés Horvátországi irányában követ, legújabbban ismét eredménytelenné bizonyul be.

Az előjelek legalább erre mutatnak. Nem tudjuk, bevárják-e, hogy az újabb határozott manifestációt nyerjen; de meg kell említenünk, hogy b. Rauch a báni helytartó, nem rég Pesten volt s a tárgyan vele sokszoros értekezletek folytak.

A pesti biztonság állapota miniszteriális leirata is adott már okot. A belügyminiszter ugyanis egy közlekedési eset (a Görgey Arthurnak adott macskazene) alkalmából rendeltetést intézett a pestvárosi tanácshoz, melyben ezt arra figyelmezteti, hogy macskazene — nem tekintve, hogy kiknek adatnak — általában nem tartoznak a jó rendű felügyeletű városok jelenlegi köze, elsorol egyszersmind több egyéb demonstrációt s végre arra hívja fel a városbatságot, hogy biztonság közegeti erőlyes felügyeletre utasítsa.

A város azt felelte, hogy demonstrációk akkor is történtek, midőn a rendőrséget Pesten a legszigorúbban kezelték, hogy a tüntetéseket nem a rendőrség, hanem a művelt ifjuság befolyása akadályozhatja meg s azzal végzi, hogy a közbiztonsági közegek megszorítása mellett — megpendíti a nemzetőrség felállításának eszméjét.

Mi ez utóbbi pontot illeti, ezt aligha fogja neki megköszönni a polgárság.

A nemzetőrség annyi s a magánfoglalkozások oly sok megzavarásával jár, hogy rendkívüli körülmények ugyan indokolhatják ezt, de rendes körülmények közt ezzel nem is valószínű.

Nyitra s Ungmegyében egyaránt a Deákpart szorosban szervezi magát. Nyitra város az alakító közgyűlés decz. 8-dikán van kihirdetve. Ungban az alakító gyűlés napja még nincs kitűzve, de mindazok, kik a párt kör tagjai akarnak lenni, felhivatnak, hogy erre vonatkozólag az „Ung“ szerkesztőségében vannak aláírási ívek kitéve.

A pécsi kerületben követ jelöltül Perezel Miklós mellett — Szini Károlyt is emlegetik. Kossuth Lajos után — Szini Károly! — Minden megtörténhetik.

Az erdélyi szász egyetem nov. 11-dikén nyílt meg. Mint a szász gróf megnyitó beszédében tudatá, az egyetem tárgyalásainak

napirányát a nemzeti vagyont illető számadások megvizsgálása, s a szász helyhatóságok életre vonatkozó reformok fogják képezni. A gróf egyszersmind megemlíti, hogy az egyetemet már márczius hóra hívta össze, de ezt a főkörmányzék betiltá. Ez elenében fölött ő Felségéhez, majd pedig időközben kineveztetvén a magyar miniszterium, ennek terjesztő elé panaszát. A miniszterium csakhamar tudatá, hogy az egyetem összehívásának mi sem áll utjában. A gróf hálásan emlékezett meg a magyar miniszterium ezen intézkedéséről s azzal végző beszédét, hogy az ég áldását kérte le az apostoli királyra. Az egyetem tagjai ezt zajos éljenzéssel viszonzoták, s ezzel a megnyitó ülést végezték.

Kölos megye f. hó 12-dikén tartott folytatódó bizottmányi közgyűlésnek egyik nevezetesebb tárgyát azon felirat megvitatása képezte, melyet a törvénykezési ügyekben határozottak a miniszteriumhoz fölterjeszté. E felirat lényege a következőben központosul: Annak kifejtése után, hogy mennyire befoly a proletariatus szaporodására azon Bach-rendszer szűlte eljárás, mely szerint a legjelentékenyebb összegért is az adós egész birtoka vétetik végrehajtás alá, megkéri a miniszteriumot annak elrendelésére, hogy engedtesse meg a volt úr béréseknek örökségeit s eldarabolhatni s az ekzekútiót annak egyes részeire is vezethetni. — Addig is pedig a közgyűlés köteletségévé tette a tisztiségnek, oda hatni, hogy a volt úrbérek közt előforduló eserek, vagy eladások, ha csak az eldarabolás által az illetőre vagy családjára nézve lényeges megrövidítés nem jelentkezik, — a birtok egyes részeire is foganatba vétethessenek. — A kérdés mind e mellett az, hogy vajjon épen ez, a mi által a közgyűlés a proletariatus megátalhatni hiszi, nem fogja-e még inkább előmozdítani azt?

KÜLFÖLD.

Roma nov. 14. Ugy látszik, a szent atya nem veszté el bizalmát ügye igazságából származó győzelme iránt. Midőn F. a ill y tbnok, ő Szentségének bemutatá a francia tiszteket, s kifejezést adott azon lovasias és híthi érületnek, mely a francia katonákat a szent szék jogainak védelmezésében lelkesíti — a szent atya, a fenyegető veszélyekkel szemközt, nagy lélek nyugalommal fejezte ki elhatározottságának határozatát. Köszönetet szavazott a francia eszászárnak, s az egész franczi nemzetnek.

A konferenciára való meghívási jegyzék már elküldetett Párisból. Meghivatnak nem csak a katolikus de az összes uralkodók. Anglia vonakodik elfogadni, Oroszország készséget mutat. Ugy látszik az ovasos londoni kabinet szerette volna, ha Napoleon részletesebb programmal lépett volna fel. Általánosságban tartva, ugy látszik Franciaország inkább, csak a szeptember 15-iki szerződésre szorítna újabb aláírókat szerezni, semmint a bonyolult kérdést megoldani.

Kiváncsian várjuk, mit fog Roma mondani mind ezen dologhoz? Adja-e beleegyezést és megjelennék-e a konferentián? Ha igen, ugy alig lehet, a római udvarnak actióba lépni, anélkül, hogy birtokai ellen ekövetett sérelmek ellen ne tiltakozzék. A jogrend helyeállítására hajlandók fognak-e lenni a conferáló hatalmak?

Berlin nov. 15. A porosz király trónbeszéde egész terjedelmében megjelent. A trónbeszéd mindenek előtt a dél német államokkal kötött szerződések jelentőségét említi fel, kiemelve, hogy a feleltők folyt tanácskozásokban a nemzeti öntudat győzelmesen igazolá magát. Azaz a szerződések az ellenzék dacára elfogadtattak az illető törvényhozási testületekben s ez által a porosz hegemonia egy nagy lépést tesz előre.

Németország egyesülésének békés végezeljárt — nyugomd továbbá a külpolitika terére vive a belkérdést — a hatalmak elismerék s méltányolják. Tehát csak bátran kelbezzük be a déli államokat, hisz Europa meg van győződve arról, hogy mi nem akarunk háborút az által, hogy egész Németországot Poroszország uralma alá akarjuk egyesíteni. Ez aztán folytatása azon nyilatkozatnak, melyet Bismarck újabb jegyzékében látszólag oly ártatlan egyszerűséggel megjegyzett Ausztria jegyzékére, hogy Poroszország örömmel veszi Ausztria és Fr. neziaország politikájának békés szándékait s tovább is azon lesz, hogy őket megnyugtassa, tovább haladván nemzeti politikája útján, azaz át lépve a Majnát. Meglátjuk, hogy veszik e nyilatkozatot Párisban, s olyan békésnek tartják e mint a milyenek az látszani akar, jobban mondva, nem látnak e benne majd ök olyat, mi a francia kabinet politikájára is békét hirdet.

Feltűnő, hogy a müncheni félhivatalos lapban a „Südd. Presse, ben is most bujt ki a szeg a zsákból, most fejtegeti nygánis a nevezett lap azt, hogy az adott viszonyok közt óhajtanád egész Dél-németországnak belépése az észak-német szövetségbe.

A porosz országgyűlés, mely most nyílt meg, nagy jelentőséggel bír az által, hogy ujonnan bekebelezett tartományok: Hannovera, Kurhessen, Hamburg, Frankfurt és Schleswig-Holstein képviselői most vettek először részt a porosz országgyűlésben.

Nyílt levelezés a hazai irodalom érdekében.

Midőn ezennel végszavunkat intézzük a „Föv. Lapok“hoz, egyik legfontosabb ügyünk, t. i. hazai irodalmunk érdekében, — szívünk megszorul.

Nagyon is sok az, a mit még e tárgyról szeretnénk elmondani, azért, mert csakugyan szívünkön fekszik; — annyi sok gondolatort ébreszt bennünk ezen szó „hazai irodalom“, hogy valóban sok tekintetben sajnálnunk kell azon körülményt, mely arra késztett, hogy t. olvasóink türelmével visszaélni nem akarván, ezennel félbe kell szakítanunk az irodalomra vonatkozó levelezésünket s egy rövid végszóval fejeznünk eszmeeserünket a „Föv. Lapok“-kal.

Az irodalom jelenleg mostoha gyermeke a hazának.

Most, midőn a quota-kérdés, a vasuti kölcsön, a Bűszörményi-pör, a megyék rendezése stb., stb; kimeríti az olvasók figyelmét; most, midőn a porosz trónbeszéd, a római kérdés, a Garibaldi hadjárata s ennek fiasója stb. közbeszéd tárgyává lőu — vajjon ki gondol most az irodalomra?

Der Mohr hat seine Schuldigkeit gethan, der Mohr kann gehn!

Igy állunk most hazai irodalmunkkal. Megtette kötelességet akkor, a midőn másoknak nem volt alkalmuk kötelességüknek megfelelni; most — mióta t. i. szabad lett hazánkban a szabad szó — senki sem törődik vele.

És mégis kellene vele törődnünk.

Több ízben megtörtént, hogy a nemzet szellemi életének egyetlen menekvőhelyét, a hazai irodalom törekvés egyetlen tüzhelyét — a hazai irodalom képezte.

Ezen hazai irodalom mentette meg nemzetünket az enyészettől József alatt, és ezen hazai irodalom volt nemzeti életünk egyetlen pislogó lámpája Bach idejében.

És ezen irodalom, a melylyel jelenleg alig törődünk, mi lehet még a jövőben?

A magyar nemzetnek eddigi suprematiáját a többi szomszédos népek felett, melyeket a hirberd Leo tanár egyszerűen „Gesindel an der Donau“ nevezni ezészerűnek tartott, ezen történeti suprematiát, mely a multban nagyobbrészt a kard hatalmán alapult, mi fogja ezentúl oly hathatósan gyámolítani, mint — az irodalom?

Ha egykor védői voltunk a nyugati civilizációnak — vértünkkel, ezental annak terjesztői kell, hogy legyünk — tollunkkal. —

Azonban térjünk vissza tárgyunkhoz.

Többször említett cikkünkben azt találtuk mondani, hogy a tudomány egészségesebb táplálék, mint a költészet.

Ezen állításunkat igazolnunk kell. Mintán mi pl. egészséges ember alatt azt értjük, a kinek nemcsak szive, hanem feje is — mint szokták mondani — helyén van: ennélfogva csak azon irodalmat is tarthatjuk egészségesnek, a melyben nemcsak a költészet, hanem a tudomány is kellő mértékben van képviselve.

Mindnyájan tudjuk, hogy a test egészsége a test minden szerveinek összhangzatos tehát az egésznek alárendelt működésén alapszik, valamint azt is tudjuk, hogy a betegség nem egyéb, mint oly állapot, a melyben az egyik, vagy a másik szerv magát az egésznek uralma alól kivonván, önálló életet kezd élni.

Igy vagyunk a szellemi élettel is. A kiben csak a képzelem és kedély fejlődött, azt a brándozónak nevezzük, és viszont: a kinek csak kifejlődött értelmet veszünk észre, melletten azonban a sziv parlagon hever, azt hideg érzéketlen embernek szoktuk nevezni és ezen sajátságát hibául felróni.

Az ábrándozás pedig égy úgy nem normális állapot, mint az érzékletlenség.

Tehát mindkét állapot bizonyos tekintetben betegségnek nevezhető.

S épen így vagyunk hazai irodalmunkkal is. A folyó század első felében költészetünk rögön oly virágzásnak indult s nem sokára oly fejlődési fokot ért el, hogy sok tekintetben a legelső europai népek költészetével versenyezhet, de tudományi irodalmunk. —

Erről csakugyan pirulás nélkül nem is szólhatunk.

Tehát irodalmunk fájdalom! csakugyan meg egyoldalú; és a mi egyoldalú, az nem organikus, az abnorm, az beteges.

Igaz, hogy a Kisfaludyaktól, Berzsenyitől, Köleseytől, Vörösmartytól, Petőfytől stb. sokkal többet tanult a nemzet, mint bármely pedans tanártól: mindamellett az is igaz, hogy ha a nemzet többet nem tudna, mint a mit nevezett költőitől tanult, akkor valószínűleg ma sem a „Fővárosi“ sem a „Független Lapok“ nem létezhettek, s akkor Deák-nak beszédjei elhangzásának a pusztaban a szélső bal költészeti felszólalásai előtt stb, stb.

Költészet és tudomány, „e kettő kell nekünk“ irodalmunkban.

A költészet tudomány nélkül egyoldalúságra vezet; szintúgy a tudomány, ha a költészetet mellőzi, egyoldalúságot hoz létre.

Az egyoldalúság pedig — betegség.

Ez értelemben fogtuk mi fel az irodalmat, midőn a tudomány meghonosítását és népszerűsítését szükségesnek állítottuk a nélkül, hogy a költészetnek becsét félreismerjük volna.

Ez értelemben fogták fel igénytelen véleményüket magok a „Föv. Lapok“ is, midőn legközelebb oda nyilatkoztak, hogy „teljesen egyetértünk velünk, sőt tovább mennek, mert azt óhajtkják, hogy a tudomány (egyszersmind ismeretterjesztő) irodalom nagyobb helyet foglaljon el, mint a költészet, melynek nincs annyi ága, mint a tudományak.“

„Sőt — nézetök szerint — a szépirodalom is csak úgy ér valamit, ha tudományos elemekkel bír.“

„A fő csak az, hogy a tudományért ne áldoztassék fel a költészet, valamint ne a költészetért a tudomány.“

Miután a „Föv. Lapok“-nak ezen nyilatkozata úgy hangzik, mintha csak magunk mondtunk volna, mi is osztjuk hazafias óhajtatását s „együtt kívánjuk irodalmunk mindkét ágának hatalmas fejlődését a nemzeti műveltség érdekében.“

Legujabb.

A zágrábi hivatalos lap szombati számában ajánlja az uniót, mint a jól föfogott történeti érdekek utmutatóját; ha a horvátok ezt nem méltányolják, akkor a kormány kénytelen leend, ellenszegülésökkel nem törődve, a horvátok felett napi rendre átérni.

A bécsi hivatalos lap egy eszászari rendeletet tesz közzé, mely a tisztikar becsületének ortalmazása végett becsület-bíroság felállítását rendel el; az illető bíróság tárgyalásai zárt ajtók között fognak folyni, és csak a fölött lesz hivatta itélni, vajjon a compromittált tiszt elbocsátandó-e a hadseregből vagy nem.

Kiadó-tulajdonos és felelős szerkesztő: ZOVÁNYI J. MIHÁLY.

T Ö Z S D E.

Table with multiple columns: Pesti áru- és értéktőzse, Magyar értékpapírok árkelete, Bécsi börze, Részvények, Elsőbbségi kötvények, Érték és pénz. Includes various market data and exchange rates.

Pest 1867. Gyorssajtónyomása az Első magyar egyesületi könyvnyomdának (Fanda és társainál) 3 korona-uteza 18. szám alatt.

Előfizetés Beigatási d. 30 kr

Mi

Ráfogtál önk tollad Megvallá hízlekbók Csak az som is, ganc azonban ki Fogadják ki Ugy lát hogy nézete mely lapjuk Ezért ir Minapi önöknek? munkál.

Ma társ is közleg, mint hiszsz toraink ujo gyalásait

Bizony dom, isg máskor is,

Mi vilá félre vagy forrásokból történekből

Lapja nem félre jelre, felfüg fejtegetése jó formán de oly elle programma servált ál másik acq közhíren daczára is dolgokról.

E kör alkalmatlan halljuk, h sugára ált mi okozta tióját, ho ellentétét?

Sokan az alsó pá óhajai az a ugyan elto mint mon foglalni s nak? Léer leges, dis

Lássá kodik ez revéleite

Mi nomia, az Azt sem kiterjeszt gában fog

Tanulm

Az él felujtja az azonnal az A tar hazai költ és azt ked ket Vörösz De ha tanulmány vábbá ner jainknak kápráztat anyagi ér szenvedély kat csillag lengi át.

A va A költésze batik; a h tekintélye znyűsnek Ha p s különös minkét re kezdve a életét kü Ekkó Mindenki tárgyi an